

навчально-виховного процесу у школі, є важливою складовою формування творчого педагога для школи майбутнього.

Якщо у педагогічному вузі цілеспрямовано скорочувати обсяг аудиторних годин за рахунок збільшення індивідуальної роботи самого студента, то надалі слід очікувати різкої технологізацію професійної підготовки майбутніх педагогів, зникнення із системи підготовки фахівців цієї галузі тих демократичних засад, які завжди були притаманні слов'янській педагогіці в цілому і вітчизняним традиціям вищих педагогічних навчальних закладів всіх рівнів акредитації.

Отже, реформаційні явища у системі вищої педагогічної освіти не можуть відбуватися без попереднього детального вивчення і експериментальної перевірки їх доцільності. Перебудова навчального процесу у вузі передбачає системну зміну всіх компонентів моделі навчання із урахуванням вікових категорій студентства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – С-Пб., 2002. – 288 с.
2. Антонов А.В. Информация: восприятие и понимание. – К.: Наукова думка, 1988. – 183 с.
3. Астляйтнер Г. Дистантное обучение посредством WWW: социальные и эмоциональные аспекты // Гуманитарные исследования в Интернете / Под ред. А.Е.Войскунского. – М., 2000. – С. 341-342.
4. Бранский В.П., Пожарский С.Д. Социальная синергетика и акмеология. – С-Пб.: Политехника, 2002. – 476 с.
5. Могилева В.Н. Тезисы доклада: Особенности когнитивных процессов дистанционного обучения. – Воронеж, 2003. – 213 с.
6. Трусов В.П. Социально-психологические исследования когнитивных процессов (по материалам зарубежных экспериментальных работ) / Под ред. проф. В.А.Ядова и проф. Н.В.Кузьминой. – Ленинград: изд-во ЛГУ, 1980. – 144 с.

УДК 378

Г.О. Нагорна

ЦІЛІСНІСТЬ ТА ІЄРАРХІЧНІСТЬ ЯК ОСНОВНІ ВЛАСТИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО МУЗИКАНТА

У статті розкрито основні властивості професійного мислення майбутнього музиканта.

This article uncovers main properties of the professional thinking of a musician.

Цілісність та ієрархічність професійного мислення музиканта виражається в його сутності як системи взаємозалежних та взаємодоповнюючих один одного критичного та творчого мислення і змісті, що розкривається в системі узагальнених розумових дій: уявленні, судженні, умовиводі, виробленні стратегії і тактики відношень цілісного процесу музичного дослідження.

За умови розвинутого професійно-музичного мислення особистості забезпечується цілісне музичне дослідження, що містить такі етапи:

1. Знаходження або творче створення теми цілісного музичного дослідження, визначення предмета цього дослідження.
2. Розкриття загальної цільової настанови цілісного дослідження музичних фактів, явищ, обставин.
3. Виокремлення головного, типового, суттєвого, що властиве даному музичному процесу.

4. Виділення другорядного, нетипового, несуттєвого, що опосередковує функціонування головного в музичному дослідженні і вступає з ним у відношення залежності типу частини-ціле, засоби-ціль, причина-наслідок та ін.
5. Розкриття змісту музичного дослідження на основі виявлення характеру відношень, що функціонують у ньому.
6. Умовивід про результат дослідження музичних явищ, обставин.
7. Прогнозування можливих наслідків результату музичного дослідження.
8. Самооцінювання доречності, надійності та сили вироблених музично-професійних, опосередкованих, загальних ідей, суджень, умовиводів, у цілому стратегії і тактики відношень цілісного музичного дослідження, що виявлені або творчо створені в процесі взаємодії з предметами музичного дослідження. Вираження самооцінки в балах: 5 – високий, 4 – достатній, 3 – середній, 2 – низький рівень професійно-музичного мислення особистості.

Виконання зазначених етапів цілісного музичного дослідження здійснюється за допомогою професійно-музичних ідей, суджень, умовиводів, що виступають як кількісна характеристика мислення майбутнього музиканта, його сутність. Вироблення стратегії і тактики відношень між цими істотами зумовлює якісну характеристику даного мислення, його зміст. Крім того, сутнісні характеристики представляються у трьох підвидах: загальному, опосередкованому, професійному. Процес дослідження музичних фактів, явищ, обставин реалізується на основі принципів єдності аналізу і синтезу, простого і складного, загального й особливого, раціонального і творчого.

Відповідно до критичного та творчого видів професійного мислення студентів, їх ідеї, судження, умовиводи про факти, явища, обставини музичного мистецтва також підрозділяються на критичні та творчі. Кожен з виокремлених елементів потребує конкретного розгляду.

Уявлення як узагальнена розумова дія є фундаментальною основою процесу дослідження музичного мистецтва. Чуттєво-наочні образи, що виникають у цьому процесі, уявляються у формі загальних опосередкованих, професійних ідей майбутнього музиканта.

Уявлення студентами цілісного процесу музичного дослідження потребує розуміння генези професійно-музичних ідей, за допомогою яких виражаються музичні об'єкти, факти, явища. Ми розв'язували дану проблему в ході розробки спецкурсу „Методологія і технологія музичного мислення особистості”.

Професійно-музичні ідеї можуть бути ідеями образів об'єктів музичного мистецтва та їх значень, якими є факти, явища, обставини. Якщо об'єкт дослідження музичного мистецтва розглядається сам по собі, тоді він виражається професійно-музичною ідеєю об'єкта. Якщо певний музичний об'єкт досліджується тільки як об'єкт, що представляє інший об'єкт, його ідея є ідеєю факту (явища, обставини) музичного мистецтва, і цей перший об'єкт називають фактом. Таким чином, факт містить у собі дві ідеї – ідею об'єкта музичного дослідження, що уявляє, та ідею музичного об'єкта, що уявляється. Його сутність виражається в тому, щоб викликати іншу ідею за допомогою першої. Наприклад, вираз „музичний твір” виражає професійну ідею об'єкта – музичного твору. Слово „стаккато (staccato)” – значення або факт видобування звуків, що виконуються на музичному інструменті або голосом уривчасто, з чітким відділенням, ніби розділяються найдрібнішими паузами” [1: 399].

Необхідно акцентувати увагу на визначенні обставин розвитку музичного мистецтва як системи фактів, явищ, що їх створюють. Факт перебуває у відношеннях з іншими фактами, явищами розвитку музичного мистецтва і є функціональною клітиною обставини, генезис якої наявний у внутрішніх відношеннях фактів, явищ. Створення зазначеної обставини залежить від зовнішніх відношень тих самих фактів, що цю обставину створюють.

Для майбутнього музиканта важливо дослідити, як внутрішні відношення (зв'язки та роз'єднання об'єктів та фактів, що їх позначають) функціонують у зовнішніх відношеннях (зв'язках та роз'єднаннях) фактів, явищ, які створюють у взаємодії обставини розвитку музичного мистецтва. Вміння розкрити генезу фактів, що створюють обставину,

узагальнюється, розширюється, переростає в уміння більш високого порядку, необхідного для дослідження як генези даної обставини, так і цілісного процесу розвитку музичного мистецтва. Дослідження внутрішніх відношень фактів, явищ, що створюють обставини розвитку музичного мистецтва, дозволяє систематизувати ці факти в їх простоті і складності. Вивчення зовнішніх відношень фактів, явищ між собою дає можливість класифікувати їх у порядку загальності, частковості та одиничності. Таким чином, майбутній музикант повинен уявляти в узагальненні всю систему відношень цілісного процесу розвитку музичного мистецтва як систему внутрішніх і зовнішніх зв'язків: а) музичних об'єктів або суб'єктів, або фактів, що їх позначають; б) фактів, явищ, які створюють у взаємодії обставини розвитку музичного мистецтва; в) обставин, що визначають процес розвитку музичного мистецтва; г) цілісного процесу розвитку музичного мистецтва як такого. Цю систему зв'язків та роз'єднань (відношень) закладено в генезі кожного з уявлених ознак цілісного процесу розвитку музичного мистецтва – від найнижчого (об'єкта, суб'єкта або факту, що його позначає) до найвищого (обставини процесу розвитку музичного мистецтва).

Засіб функціонування об'єктів, суб'єктів або фактів, що їх позначають, являє собою в генезі факт, тому що це не що інше, як його внутрішні відношення. Зовнішні зв'язки, відношення фактів, явищ є внутрішніми для обставин, які вони створюють. Останні є основними функційними одиницями процесу розвитку музичного мистецтва, а система зовнішніх відношень обставин – засобом його внутрішнього функціонування. Таким чином, якщо функційною клітиною факту, явища музичного мистецтва є об'єкт або суб'єкт, або образ, який його позначає в формі ідеї, основним зерном обставини – факт, явище музичного мистецтва, то можна говорити про спадкоємність об'єктів, суб'єктів, фактів, явищ, обставин цілісного процесу розвитку музичного мистецтва.

Ураховуючи спрямованість нашого дослідження на досягнення професійної розумності особистості майбутнього музиканта, формування в нього професійного мислення, об'єктом його взаємодії повинна виступати система відношень цілісного процесу розвитку музичного мистецтва, яку представлено обставинами. Тому обставини та об'єкти, суб'єкти, факти, явища, що їх представляють, були класифіковані на інформуючі та стимулюючі, прості та складні. З огляду на сказане, регулююча функція обставин розвитку музичного мистецтва, що впливає на формування професійно-музичного мислення особистості, зумовлює системний підхід студентів до дослідження цілісного процесу розвитку музики як мистецтва.

У своїй повсякденній практичній діяльності музикант зіштовхується із множиною фактів, явищ розвитку музичного мистецтва, творів, багатозначних у своєму виявленні. Це пов'язане з тим, що одні з них лежать на поверхні процесу музичного розвитку, інші, навпаки, не завжди можна легко виявити, часто представляється можливість лише їх припустити або спрогнозувати.

Високий рівень сформованості музичного мислення студентів виявляється в тому, щоб розкрити саме ці невидимі пласти в системі відношень об'єктів, суб'єктів, фактів, явищ, обставин розвитку музичного мистецтва. Вміння робити можливі допущення у формі творчих професійно-музичних ідей в їх загальності, частковості, одиничності, є одним із найважливіших у системі узагальнених умінь музиканта, необхідних для уявлення цілісного процесу розвитку музики. Необхідність даного вміння зумовлена складністю фактів, явищ, обставин, що мають різне якісне наповнення, що виявляється у вигляді достовірного вираження й вірогідного припущення. Вміння робити можливі припущення у формі професійно-музичних ідей є базою, на якій формується не тільки вміння робити приховані припущення у формі професійно-музичних суджень, умовиводів, але також уміння виробляти ціннісно-методологічну стратегію і тактику відношень цілісного процесу розвитку музичного мистецтва. Останнє полягає у творчому створенні майбутнім музикантом причинно-наслідкових, інструментально-самодостатніх відношень та відношень частини-ціле між та всередині об'єктів, суб'єктів, фактів, явищ, обставин.

Уявлення цілісного процесу розвитку музичного мистецтва у формі ідей може бути в майбутнього музиканта об'єктивним та суб'єктивним. Якщо останнє має індивідуально-особистісний смисл, то перше спрямоване на адекватне, відповідне реальності, достовірне відображення процесу розвитку музики.

Онтогенез уміння знаходити або творчо створювати причинно-наслідкові, інструментально-самодостатні, частини-ціле відношення, які функціонують у зазначеному процесі, заключається в умінні виокремлювати надійні достовірні та доречні вірогідні факти (обставини), що вступають або не вступають у відношення залежності з об'єктами дослідження музичного мистецтва.

У ході вивчення спецкурсу „Методологія і технологія музичного мислення особистості” студентам пропонувалося навести приклади, в яких той самий об'єкт музичного дослідження одночасно приховує та викриває інший об'єкт. Ми мотивували це тим, що якщо один і той же об'єкт може бути одночасно і образом-об'єктом у формі ідеї, і образом-фактом (тобто значенням іншого об'єкта), то він може як об'єкт приховувати те, що виявляє як факт. Наприклад, студентка О. не змогла ідентифікувати об'єкт музичного дослідження – Пассакалію сі moll І.С.Баха, але виявила факти: повільний темп та трьохдольний розмір музичного твору, введення в тему гострого хроматичного інтервалу ум.4, що символізує страждання.

Будь-яка загальна ідея може бути опосередкована частковою і навпаки. В свою чергу, часткова ідея в сполученні із загальною створює умови (обставини), коли музикант висовує кульмінауючу, професійну ідею, яка конкретизує його думки, дії в цілісному процесі дослідження музичного твору. З іншого боку, професійні ідеї майбутнього музиканта можуть розростатися до розгорнутих узагальнень, що уявляються у формі гіпотез або теорій. Таким чином, факти, явища, обставини розвитку музичного мистецтва є підставою, на якій формуються й розвиваються загальні, опосередковані та професійні критичні та творчі ідеї музиканта.

Відомі два види знань – безпосереднє і дискурсивне, опосередковане. Якщо дискурсивне знання є ознакою критичного професійного мислення музиканта, що функціонує на основі його самокоректуючої діяльності, то опосередковане знання – творчого професійного мислення, яке реалізується на основі перетворювальної, самотрансцендентної діяльності. Тому важливими рисами професійного мислення студента виступають його послідовність та узгодженість.

Однак, ураховуючи неможливість вияву критичного або творчого професійного мислення студента в чистому вигляді, а тільки відповідно до принципу єдності раціонального і творчого, потрібно зазначити, що знання в уявлених видах – безпосередньому та опосередкованому – може існувати тільки в їх єдності і взаємозалежності. Для здійснення цього необхідна спрямованість майбутніх музикантів на постійне дослідження цілісного процесу розвитку музичного мистецтва, що полягає у виборі цілей, засобів, досягненні результатів, а також їх оцінюванні та самооцінюванні. Таким чином, розкривається основна характеристика професійного мислення музиканта – його постійно дослідницька спрямованість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боффи Г. Большая энциклопедия музыки: пер.с итал. / Гвидо Боффи. – М.: АСТ: Астрель, 2006. – 413 с.
2. Мир музыки: Энциклопедия. – М.: ООО „Издательство Астрель”: ООО „Издательство АСТ”, 2004. – 449 с.
3. Музыка: Энциклопедия. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2001. – 287 с.
4. Холопова В.Н. Музыка как вид искусства: Учебное пособие. – С-Пб.: Издательство “Лань”, 2000. – 320 с.